

F. ENGELS

VENÄJÄN YHTEISKUNNALLISISTA SUHTEISTA¹

Hra Tkatšev sanoo sivumennen saksalaisille työläisille, että Venäjän suhteen minulla ei ole edes „pientäkään tuntemusta”, vaan päinvastoin yksinomaan „tietämättömyyttä”; sen vuoksi hän katsoo olevansa pakotettu selittämään heille todellista asiaintilaa ja erittäinkin niitä syitä, joiden vuoksi yhteiskunnallinen vallankumous voidaan Venäjällä suorittaa juuri nykyisin helposti ja leikiten, paljon helpommin kuin Länsi-Euroopassa.

„Meillä ei ole kaupunkiproletariaattia, se on totta; mutta meillä ei ole myöskään porvaristoa... Työläisemme joutuvat taistelemaan vain *poliittista valtaa vastaan: pääoman valta* on meillä vasta idussaan. Ja te, arvoisa herra, tiedätte sen, että paljon helpompi on taistella edellistä kuin jälkimmäistä vastaan.”

Mullistus, johon nykyaikainen sosialismi pyrkii, merkitsee lyhyesti sanoen proletariaatin voittoa porvaristosta ja uuden yhteiskuntarakenteen luomista hävittämällä kaikki luokkaeroavaisuudet. Siksi täytyy olla olemassa ei ainoastaan proletariaatin, joka tuon mullistuksen suorittaa, vaan myös porvariston, jonka käsissä yhteiskunnan tuotantovoimat ovat kehittyneet niin pitkälle, että luokkaeroavaisuuksien lopullinen hävittäminen käy mahdolliseksi. Niin ikään luonnonihmisillä ja puoleksi luonnonihmisillä ei useinkaan ole mitään luokkaeroavaisuuksia, ja sellaisessa tilassa on ollut jokainen kansa. Mieleemme ei voisi juolahdtaa palata samaan tilaan jo senkään vuoksi, että yhteiskunnan tuotantovoimien kehittyessä tuosta tilasta syntyvät kiertämättä

¹ Tämä kirjoitus on vastaus Pjotr Tkatševin kirjaseen „Avoin kirje hra Friedrich Engelsille” (Zürich 1874). *Toim.*

luokkaeroavaisuudet. Vasta yhteiskunnan tuotantovoimain tietyllä, nykyisiin oloihimme verrattuna hyvin korkealla kehitystasolla tuotanto voidaan kohottaa sellaiselle tasolle, että luokkaeroavaisuuksien hävittäminen muodostuu todelliseksi edistysaskeleeksi ja on pysyvä eikä johda yhteiskunnallisessa tuotantotavassa pysähdykseen tai jopa taantumukseen. Tällaisen kehitystasoon ovat tuotantovoimat saavuttaneet vasta porvariston käsissä. Siis tältäkin kannalta porvaristo on yhtä välttämätön sosialistisen vallankumouksen edellytys kuin itse proletariaattikin. Sen vuoksi henkilö, joka saattaa väittää, että tuo vallankumous on helpompi suorittaa sellaisessa maassa, jossa *tosin* ei ole proletariaattia, *muttei* myöskään porvaristoa, todistaa siten vain sen, että hänen on opiskeltava vielä sosialismin aakkosia.

Siis venäläisten työläisten — ja nämä työläiset, kuten Tkatšev itse sanoo, ovat „maanviljelijöitä ja sellaisina he eivät ole proletareja, vaan *omistajia*” — on se helpompi tehdä, koska eivät joudu taistelemaan pääoman valtaa vastaan, vaan „ainoastaan poliittista valtaa”, Venäjän valtiota vastaan. Ja tämä valtio „näyttää vain kaukaa voimalta... Sillä ei ole mitään juuria kansan talouselämässä, siinä eivät olennoitu minkään säädyn intressit... Teillä valtio ei ole mikään näennäinen voima. Se tukeutuu molemmilla jaloillaan pääomaan; siinä olennoituvat (!) tietyt taloudelliset intressit... Meillä asianlaita on tässä suhteessa aivan päinvastoin; meidän yhteiskuntamuotomme saa kiittää olemassaolostaan niin sanoaksemme ilmassa riippuvaa valtiota, jolla ei ole mitään yhteistä olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän kanssa ja jonka juuret ovat menneisyydessä eivätkä nykyisyydessä”.

Emme rupea tarkastelemaan sitä sekavaa käsitystä, että *olennoituakseen* taloudelliset intressit kaipaavat muka valtiota, jonka ne itse luovat. Jätämme niin ikään sivuun sen rohkean väitteen, että muka Venäjän „yhteiskuntamuoto (johon totta kai kuuluu myös talonpoikain yhteisöomistus) saa kiittää olemassaolostaan valtiota”, samoin kuin sen ristiriitaisen väitteen, että tällä valtiolla „ei ole mitään yhteistä” olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän kanssa, joka on muka sen luoma. Mieluumminkin tarkastelkaamme heti tuota „ilmassa riippuvaa valtiota”, joka ei edusta kerrassaan minkään säädyn intressejä.

Euroopan Venäjällä talonpoikain hallussa on 105 miljoonaa desjatiinaa maata, aatelisilla (näin nimitän lyhyiden vuoksi suurmaanomistajia) on 100 miljoonaa desjatiinaa, joista melkein puolet kuuluu 15 000 aateliselle, joilla kullakin on siis keskimäärin 3 300 desjatiinaa. Talonpoikaistolla on siis maata vain hiukan enemmän kuin aatelistolla. Kuten näette, aatelisille ei ole mitään etua siitä, että on olemassa Venäjän valtio, joka varmistaa heidän omakseen puolet valtakunnasta! Edelleen. Talonpojat maksavat vuosittain omasta puoliskostaan 195 miljoonaa ruplaa maaveroa,

aateliset — 13 miljoonaa! Aateliston maat ovat keskimäärin kaksi kertaa hedelmällisempiä kuin talonpoikain maat, sillä veropäivityöstä vapauttavaan lunastukseen liittyvässä maanjaossa valtio otti talonpojilta ja antoi aatelisille ei ainoastaan enemmän, vaan myös parempaa maata, jota paitsi talonpoikien piti maksaa aatelistolle huonommasta maastaan parhaan maan hinta. Ja Venäjän aatelistolle ei ole mitään etua Venäjän valtion olemassaolosta!

Lunastuksen seurauksena talonpoikain valtaosa joutui tavattoman kurjaan, kerrassaan sietämättömään asemaan. Heiltä ei ainoastaan ole otettu suurinta ja parhainta osaa heidän maistaan, joten keisarikunnan hedelmällisimmilläänkin seuduilla talonpoikain maaosuudet ovat liian pieniä turvaamaan — Venäjän maanviljelysoloissa — toimeentulon. Talonpojilta ei ainoastaan otettu tuosta maasta ylettömän kallista hintaa, jonka valtio maksoi heidän puolestaan etukäteen ja joka heidän täytyy nyt maksaa vähitellen valtiolle korkoineen. Ei ainoastaan miltei koko maaverotaakka ole säilytetty heidän kannettavakseen, samalla kun aatelisto on siitä miltei kokonaan vapautettu; yksistään tämä vero nielee talonpojan maan koko maankoron arvon ja enemmänkin, joten kaikki muut talonpojan suoritettavat maksut — niistä puhumme tuonnempana — ovat jo suoranaisia poistoja hänen tulojensa siitä osasta, joka muodostaa hänen työpalkkansa. Eikä siinä vielä kaikki. Maaveron, lunastusmaksujen ja valtion suoritettaman lunastusmaksuennakon korkojen lisäksi on paikallishallinnon muodostamisen jälkeen maksettava vielä veroa kuvernementille ja ujestille. Tuon „reformin” oleellisimpina seurauksina olivat talonpoikien uudet verorasitukset. Valtio säilytti kaikki tulonsa entisellään, mutta säilytti huomattavan osan menoista kuvernementtien ja ujestien maksettavaksi, jotka ovat säätäneet niiden katteeksi uusia veroja, ja Venäjällä on sääntönä, että yläsäädyt ovat miltei kokonaan verovapaita ja talonpoika maksaa miltei kaiken.

Tuollainen tilanne on kuin varta vasten luotu koronkiskureita varten, ja koronkiskureista siellä ei ole missään puutetta, sillä venäläiset ovat miltei verrattoman kyvykkäitä käymään kauppaa sen alkeellisimmista muodoista, käyttämään hyväksi otollista tilaisuutta ja sen yhteydessä samalla välttämättä petkuttamaan: eihän Pietari I suotta sanonut, että yksi venäläinen suoriutuu kolmesta juutalaisesta. Heti kun veronmaksuaika alkaa lähetä, ilmaantuu koronkiskuri, kulakki — usein saman yhteisön rikas talonpoika — ja tarjoaa käteisvarojaan. Talonpojan on saatava rahaa hinnalla millä hyvänsä ja hänen täytyy hyväksyä nurisematta koronkiskurin ehdot. Siten hän joutuu vain vieläkin kovempaan puristukseen, tarvitsee käteistä rahaa yhä enemmän ja enemmän. Sadonkorjuun alkaessa ilmaantuu viljakauppias,

rahantarve pakottaa talonpojan myymään osan siitä viljasta, jonka hän tarvitsisi perheensä ravitsemiseen. Viljakauppias levittää hintoja alentavia väärää huhuja, maksaa alhaisen hinnan, ja senkin usein kaikenlaisten kallishintaisten tavaroiden muodossa, sillä tavarallamaksujärjestelmä (trucksystem) on Venäjällä hyvin laajasti käytännössä. Venäjän suuri viljan vienti perustuu näin ollen suoranaisesti talonpoikaisväestön nälkään.— Toisella tavalla riistetään talonpoikia siten, että keinottelija vuokraa hallitukselta pitemmäksi ajaksi kruununmaata, viljelee sitä itse niin kauan, kuin maa antaa hyvän sadon ilman lannoittamista, mutta sitten hän jakaa tuon palstan pieniksi tilkkuiksi ja antaa ehdytetyn maan vuokralle vähämaisille naapuritalonpojille korkeasta vuokramaksusta. Kun edellä näimme englantilaisen tavarallamaksujärjestelmän, niin tässä meillä on tarkka jäljennös irlantilaisista välittäjistä (middlemen). Lyhyesti sanoen ei ole toista sellaista maata, jossa porvarillisen yhteiskunnan täydellisen alkukantaisuuden vallitessa kapitalistinen loismaisuus olisi yhtä kehittyntä kuin nimenomaan Venäjällä, jossa koko maa, koko kansa on saatettu ja kiedottu sen verkkoihin. Eikä kenellekään noista verenimijöistä, jotka imevät talonpojan verta, kenellekään heistä ei ole siis mitään etua siitä, että on olemassa Venäjän valtio, jonka lait ja tuomioistuimet suojelevat heidän ovelia ja tuottoisia hommiaan!

Pietarin, Moskovan, Odessan suurporvaristo, joka viime vuosikymmenen aikana on kasvanut ennenkuulumatoman nopeasti erittäinkin rautateiden rakentamisen ansiosta ja johon viime pula on koskenut mitä kipeimmin, kaikki nuo viljan, hampun, pellavan ja läskin vientikaupan harjoittajat, joiden liiketoimet perustuvat kokonaisuudessaan talonpoikien kurjuuteen, Venäjän koko suurteollisuus, joka pysyy pystyssä vain valtion sille myöntämien suojelustullien ansiosta,—eikö näille kaikille vaikutusvaltaisille ja nopeasti kasvaville väestöaineksille ole mitään etua Venäjän valtion olemassaolosta? Lukemattomasta virkamiesarmeijasta, joka on tulvan lailla peittänyt Venäjän ja ryövää sitä, muodostaen siellä suorastaan säädyn, ei tarvitse puhuaakaan. Ja kun hra Tkatšev nyt vakuuttaa meille, että Venäjän valtiolla „ei ole mitään juuria kansan talouselämässä, siinä eivät olenoidu minkään säädyn intressit”, että se „riippuu ilmassa”, niin meistä alkaa tuntua siltä, että ilmassa ei riipu Venäjän valtio, vaan pikemminkin hra Tkatšev itse.

Se on selvää, että Venäjän talonpoikain asema on maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen käynyt sietämättömäksi eikä sellainen asiaintila voi pitkälti jatkua, että jo siitä syystä vallankumous Venäjällä lähestyy. Kysymys on vain siitä, mikä tuon vallankumouksen tulos voi olla ja on oleva? Hra Tkatšev sanoo, että se on oleva sosiaalinen vallankumous. Se on pelkkää tautologiaa.

Jokainen todellinen vallankumous on sosiaalinen vallankumous, mikäli se nostaa herruuteen uuden luokan ja antaa sille mahdollisuuden uudistaa yhteiskunnan omaksi kuvakseen. Mutta hra Tkatsjev haluaa sanoa, että vallankumous on oleva sosialistinen, että se pystyttää Venäjällä jo ennen kuin me Lännessä sen yhteiskuntamuodon, johon länsieurooppalainen sosialismi pyrkii,— ja tämä sellaisissa yhteiskuntaoloissa, jolloin sekä proletariaatti että porvaristo ovat olemassa vasta sporadisina ja alimmalla kehitysteella! Ja sen pitäisi olla mahdollista siksi, että venäläiset ovat niin sanoaksemme sosialismin valittu kansa ja heillä on artteli ja yhteisöllinen maanomistus!

Arttelista hra Tkatsjev mainitsee vain sivumennen, mutta pysähdymme tarkastelemaan sitä, koska jo Herzenin ajoista alkaen monet venäläiset katsovat sen esittävän salaperäistä osaa. Artteli on Venäjällä laajalle levinnyt assosiaation muoto, vapaan kooperaation yksinkertaisin muoto, sentapaista kooperaatiota, jollaista esiintyy metsästäjäheimoilla metsästyksessä. Sekä nimensä että olemuksensa puolesta se on tataarilaista eikä slaavilaista alkuperää. Kumpaakin tavataan toisaalta kirgiiseillä, jakuuteilla jne., toisaalta lappalaisilla, samojedeilla ja muilla suomensukuisilla kansoilla¹. Siksi artteli ei kehity alunperin lounais-, vaan pohjois- ja itä-Venäjällä, seuduilla, joissa oltiin kosketuksissa suomalaisiin ja tataareihin. Ankara ilmasto vaatii moninaista teollista toimintaa, ja kaupunkien riittämätön kehitys ja pääomien puute korvataan mikäli mahdollista tällä kooperaatiomuodolla.— Arttelin eräs tärkein tunnusmerkki, sen jäsenen solidaarinen vastuu toisistaan kolmansien henkilöiden suhteen, perustuu alunperin veriheimolaissiteisiin, kuten yhteisvastuu (Gewere) muinaisgermaaneilla, verikosto jne.— Artteli-sanaa käytetään muuten Venäjällä myös yhteisistä laitoksista eikä vain erilaisesta yhteistoiminnasta.— Työläisartteleissa valitaan aina esimies (starosta, vanhin), joka hoitaa rahastonhoitajan, kirjantitäjän jne. sekä tarvittaessa isännöitsijän tehtäviä ja saa siitä erikoisen palkkion. Tällaiset arttelit syntyvät:

- 1) tilapäisiä yrityksiä varten, joiden päätyttyä ne hajoavat;
- 2) henkilöiden kesken, jotka harjoittavat jotain samaa elinkeinoa, esimerkiksi kantajien ym. kesken;
- 3) vakinaisia, varsinaisia teollisuusyrityksiä varten.

Ne perustetaan arttelin kaikkien jäsenten allekirjoittaman sopimuksen nojalla. Elleivät nämä jäsenet voi itse saada kokoon tarvittavaa pääomaa, kuten usein käy esimerkiksi juustoteollisuudessa ja kalastuksessa (verkkojen, alusten ym. ostoon), niin

¹ Arttelista ks. muuten „Sbornik materialov ob arteljah v Rossii” („Kokoelma aineistoa Venäjän artteleista”), I. vihko, Pietari 1873. (*Engelsin huomautus.*)

artteli joutuu koronkiskurin kynsiin, joka lainaa puuttuvan summan suurta korkoa vastaan ja pistää siitä hetkestä alkaen tasukuunsa suurimman osan työtuloista. Mutta sitäkin halpamaisemmin riistetään niitä artteleja, jotka kokonaan palkkautuvat likeyrittäjän työläisartteliksi. He itse hoitavat teollista toimintaansa ja säästävät siten kapitalistin valvontakuluilta. Hän antaa heille hökkeleitä asunnoksi ja ruokatarpeita velaksi, jolloin taas-kin kehittyi mitä halpamaisin tavaroillamaksujärjestelmä. Niin on asianlaita Arkangelin kuvernementin metsätyöläisten ja tervanpolttajien suhteen, monilla muilla elinkeinoaloilla Siperiassa ja muualla (vrt. Flerovski, „Položenije rabotšego klassa v Rossii”. „Työväenluokan asema Venäjällä”, Pietari 1869). Näin muodoin artteli on siellä välikappaleena, joka *tekee* kapitalistille *helpommaksi* riistää palkkatyöläisiä. Toisaalta on kuitenkin sellaisiakin artteleja, joilla itsellään on arttelin jäsenistöön *kuuluttomia* palkkatyöläisiä.

Näin muodoin artteli on alkukantainen ja siis vielä hyvin kehittymätön kooperatiivisen yhtymän muoto, eikä se sellaisenaan ole yksinomaisesti mikään venäläinen tai slaavilainen ilmiö. Sellaisia osuuskuntia muodostuu kaikkialla, missä ne osoitautuvat tarpeelliseksi: Sveitsissä maitotaloustuotannossa, Englannissa kalastuksessa, jossa niitä on hyvinkin monenlaisia. Šleesialaiset maankaivajat (eivät suinkaan puolalaiset, vaan saksalaiset), jotka rakensivat 1840-luvulla niin monta Saksan rautatietä, olivat järjestyneet todelliseksi artteleiksi. Se, että tämä muoto on vallitsevana Venäjällä, on tosin todistuksena Venäjän kansan voimakkaasta yhdistymispyrkimyksestä, mutta se ei vielä lainkaan todista sitä, että tämä kansa kykenee tämän pyrkimyksen avulla hyppäämään arttelista suoraan sosialistiseen yhteiskuntajärjestelmään. Sellainen siirtyminen vaatii ennen kaikkea, että itse artteli muuttuisi kehityskykyiseksi, luopuisi alkukantaisesta muodostaan, jossa se, kuten näimme, palvelee enemmän pääomaa kuin työläisiä, ja kohoaisi *ainakin* Länsi-Euroopan kooperatiivisten yhtymäin tasolle. Mutta jos nyt kerran on uskotava hra Tkatševia (mikä kaiken edellisen jälkeen on kuitenkin enemmän kuin uskallettua), niin siitä ollaan vielä hyvin kaukana. Päinvastoin hän vakuuttaa meille ylimielisesti, mikä on sangen kuvaavaa hänen katsantokannalleen: „Mitä tulee saksalaismallisiin (!) kooperatiivisiin yhtymiin ja luotto-osuuskuntiin, joita on hiljattain alettu keinoitekoisesti istuttaa Venäjälle, niin suurin osa työläisistämme suhtautuu niihin täysin välinpitämättömästi ja ne ovat miltei kaikkialla kärsineet täydellisen fiaskon.” Nykyaikainen kooperatiivinen yhtymä on todistanut ainakin kykenevänsä hoitamaan tuottoisasti suuria teollisuuslaitoksia (kehruuja kutomalaitokset Lancashiressa). Artteli sen sijaan ei ole tähän asti ollut ainoastaan kykenemätön siihen, vaan se on

kiertämättömästi tuhoutuvakin törmätessään suurteollisuuteen, ellei lähde pitemmälle menevän kehityksen tielle.

Venäläisten talonpoikien yhteisöomistuksen äkkäsi vuonna 1845 preussilainen hallitusneuvos Haxthausen ja hän toittoti siitä koko maailmalle kuin jostakin vallan ihmeellisestä, vaikkakin kotimaastaan Westfalenista Haxthausen olisi voinut löytää vielä melkoisesti tuon omistuksen jäännöksiä, ja hallituksen virkamiehenä hän oli jopa velvollinenkin tietämään ne tarkoin. Herzen, joka itse oli venäläinen tilanherra, sai Haxthausenilta ensi kerran tietää, että hänen talonpoikansa omistivat maan yhteisesti, ja käytti tilaisuutta hyväksi kuvataksaan venäläiset talonpojat todellisen sosialismin edustajiksi, synnynnäisiksi kommunisteiksi, jotka muodostavat vastakohtan vanhenevan ja lahoavan Länsi-Euroopan työläisille, jotka voivat vain keinotekoisesti ja tuskalla synnyttää sosialismin. Herzeniltä nuo tiedot siirtyivät Bakuninille ja Bakuninilta hra Tkatševille. Kuulkaamme jälkimmäistä.

„Kansamme on... valtaosaltaan... yhteisöomistusperiaatteiden läpituunkemaa; se on, jos niin voidaan sanoa, vaistomaisesti, perinteellisesti kommunisti. Yhteisöomistusaate on juurtunut niin syväälle Venäjän kansan koko maailmankatsomukseen (tuonnempana näemme, kuinka laaja venäläisen talonpojan maailma on), että nykyisin, kun hallitus alkaa ymmärtää, että tuo aate ei sovi yhteen „hyvinjärjestetyn” yhteiskunnan periaatteiden kanssa, ja pyrkii noiden periaatteiden nimessä juurruttamaan kansan tietoisuuteen ja kansan elämään yksityisöomistuksen aatetta, se voi sen tehdä vain pistinten ja ruoskan avulla. Tästä näkyy, että huolimatta valistumattomuudestaan kansamme on paljon lähempänä sosialismia kuin Länsi-Euroopan kansat, vaikka ne ovatkin sivistyneempiä.”

Todellisuudessa maan yhteisöomistus on laitos, jonka tapaamme alhaisella kehitysasteella kaikilla indoeurooppalaisilla kansoilla Intiasta Irlantiin saakka ja vieläpä Intian vaikutuksen alaisena kehittyvillä malaijilaisillakin, esimerkiksi Jaavalla. Jo vuonna 1608 englantilaiset käyttivät maan yhteisöomistusta vastikään valloittamassaan pohjois-Irlannissa tekosyynä julistaakseen maan isännättömäksi ja konfiskoidakseen sen sellaisena kruunulle. Intiassa on vielä tänäkin päivänä yhteisöomistuksen monia muotoja. Saksassa se oli yleisenä ilmiönä; yhteisömaat, joita vielä nytkin tavataan siellä täällä, ovat sen jäännöstä; usein, erittäinkin vuoristoseuduilla, tavataan siitä vielä selviä jälkiä: yhteisömaiden aika-ajoittaisia uusintajakoja ja muuta sellaista. Tarkempia todisteita ja yksityiskohtia muinaisgermaanisesta maan yhteisöomistuksesta löytää *Maurerin* monista teoksista, jotka ovat tässä suhteessa klassillisia. Länsi-Euroopassa, siinä luvussa Puolassa ja Vähä-Venäjällä, tuo yhteisöomistus muuttui yhteiskunnallisen kehityksen tietyllä asteella maataloustuotannon

kahleeksi, jarruksi, ja se hävitettiin vähitellen. Sitä vastoin Iso-Venäjällä (ts. varsinaisella Venäjällä) se on säilynyt tähän päivään saakka, mikä todistaa sitä, että maataloustuotanto ja sitä vastaavat yhteiskunnalliset suhteet maaseudulla ovat siellä vielä hyvin kehittymättömiä, kuten asia todella onkin. Venäläinen talonpoika elää ja toimii vain omassa yhteisössään; koko muu maailma on hänelle olemassa vain sikäli, mikäli se sekaantuu hänen yhteisönsä asioihin. Tämä on siinä määrin totta, että venäjän kielessä yksi ja sama sana *mir* tarkoittaa toisaalta „maailmaa”, toisaalta „kyläyhteisöä”. *Vesj mir*, koko maailma, tarkoittaa talonpojan kielellä yhteisön jäsenten kokousta. Kun siis hra Tkatšev puhuu venäläisen talonpojan „*maailmankatsomuksesta*”, niin venäläisen *mir*-sanana hän on kääntänyt ilmeisesti väärin. Tällainen eri yhteisöjen täydellinen eristäytyminen toisistaan, mikä luo koko maassa tosin yhtäläisiä, muttei millään muotoa yhteisiä intressejä, on *itämaisen despotismin* luonnollinen perusta; tuo yhteiskuntamuoto on Intiaa ja Venäjää myöten, kaikkialla, missä se on ollut vallitsevana, aina synnyttänyt despotismia, aina löytänyt siitä täydennyksensä. Ei Venäjän valtio yleensä eikä myöskään sen erikoinen muoto, tsaristinen despotismi, riipu suinkaan ilmassa, vaan on kiertämätön ja loogillinen tulos niistä Venäjän yhteiskunnallisista oloista, joiden kanssa sillä ei ole hra Tkatševin mukaan „mitään yhteistä”! — Venäjän kehittyminen *porvarilliseen* suuntaan hävittäisi vähitellen sieltäkin yhteisömistuksen ilman että Venäjän hallituksen tarvitsee puuttua asiaan „pistimin ja ruoskin”. Ja näin sitäkin suuremmalla syyllä, koska talonpojat eivät viljele yhteisömaita Venäjällä yhteisesti jakaakseen vain tuotteet, niin kuin Intian eräillä seuduilla on yhä tapana. Päinvastoin, Venäjällä maa jaetaan aika ajoin uudelleen eri perhekuntien päämiesten kesken, ja jokainen viljelee osuuttaan itseään varten. Sen vuoksi yhteisön eri jäsenten toimentulossa voi olla ja todella onkin hyvin suurta erilaisuutta. Heidän keskuudessaan on miltei kaikkialla muutamia rikkaita talonpoikia, toisinaan miljonäärejäkin, jotka harjoittavat koronkiskontaa ja nylkevät talonpoikaisjoukkoja. Kukaan ei tiedä sitä paremmin kuin hra Tkatšev. Vakuuttaen saksalaisille työläisille, että vain ruoska ja pistin voivat pakottaa venäläisen talonpojan, tämän vaistonvaraisen, perinteellisen kommunistin, luopumaan „yhteisömistusaatteesta”, hän samalla kertoo venäjänkielisen kirjasensa 15. sivulla: „Talonpoikain keskuudessa muodostuu talonpoikien ja aatelisten maita *ostavien* ja *vuokraavien kulakien* luokka — talonpoikaisaristokratia.”

Nämä ovat juuri sitä lajia verenheimijöitä, joista edellä kirjoitimme.

Mitä voimakkaimman iskun yhteisömistukselle antoi myös veropäivätyöstä vapauttava lunastus. Tilanherra sai suurimman

ja parhaimman osan maista; talonpojalle jäi sen verran, että se häidin tuskin riitti eikä usein riittänytkään toimeentuloon. Metsät menivät tällöin tilanherroille; talonpojan täytyy nyt ostaa poltto-, tarve- ja rakennuspuunsa, jotka hän oli saanut ottaa ennen ilmaiseksi. Näin muodoin talonpojalla ei ole nyt mitään muuta kuin tupa ja paljas maatilkkku, jonka viljelemiseen häneltä puuttuu välineitä; maatakin hänellä on tavallisesti niin vähän, ettei hän tule toimeen sillä perheensä kanssa sadosta toiseen. Tällaisissa oloissa, verojen ja koronkiskurien puristuksessa, maan yhteisöomistus ei ole enää mitään hyvyttä, vaan muodostuu kahleeksi. Talonpojat pakenevat usein perheineen tai ilman sitä yhteisöstä ja hyökkäävät maansa hankkiakseen elatuksensa kuljeskelevina työläisinä¹.

Tästä kaikesta näkyy, että Venäjällä yhteisöomistus on elänyt jo kauan sitten kukoistuskautensa ja kulkee kaikesta päättäen luhistumistaan kohti. Silti on kieltämättä olemassa mahdollisuus muuttaa tuo yhteiskunnallinen muoto korkeammaksi, jos se vain säilyy niin kauan, kunnes muodostuvat edellytykset sitä varten, ja jos se osoittautuu kehityskykyiseksi siinä mielessä, että talonpojat eivät enää ole viljelevä maata erikseen, vaan yhdessä²; lisäksi tuoksi korkeammaksi muodoksi sen olisi muututtava ilman, että Venäjän talonpojat joutuvat kulkemaan väliasteen, porvarillisen palstatilaomistuksen, kautta. Mutta se voi tapahtua vain siinä tapauksessa, jos Länsi-Euroopassa jo ennen tuon yhteisöomistuksen lopullista luhistumista suoritetaan voittoisa proletarinen vallankumous, joka suo Venäjän talonpojalle välttämättömät edellytykset tuota siirtymistä varten — muun muassa ne aineelliset edellytykset, jotka hän tarvitsee suorittaakseen tuohon siirtymiseen välttämättä liittyvän kumouksen koko maanviljelysjärjestelmässään. Näin muodoin hra Tkatšev puhuu silkkaa pötyä väittäessään, että Venäjän talonpojat, vaikka he ovatkin „omistajia”, „ovat lähempänä sosialismia” kuin omaisuutta vailla olevat Länsi-Euroopan työläiset. Juuri päinvastoin. Jos mikään, niin nimenomaan proletarinen vallankumous Länsi-Euroopassa voi vielä pelastaa venäläisen yhteisöomistuksen ja antaa sille mahdollisuuden muuttua uudeksi, todella elinkykyiseksi muodoksi.

¹ Talonpoikain asemasta lue muun muassa hallituksen maatalouskomission virallinen selostus (v. 1873), edelleen — *Skaldin*, „V zaholustje i v stolitse” („Syrjäseuduilla ja pääkaupungissa”, Pietari 1870). Viimeksi mainittu teos on liberaalisen konservاتورin kirjoittama. (*Engelsin huomautus.*)

² Puolassa, erittäinkin Grodnon kuvernementissa, jossa aateliset ovat vuoden 1863 kapinan seurauksena joutuneet suurimmalta osaltaan taloudelliseen häviöön, talonpojat ostavat tai ottavat nyt usein vuokralle aatelistöloja ja viljelevät niitä yhdessä ja *yhteiseksi hyväksi*. Näillä talonpojilla ei kuitenkaan ole ollut enää vuosisatoihin mitään yhteisöomistusta eivätkä he ole isovenäläisiä, vaan puolalaisia, liettualaisia ja valkovenäläisiä. (*Engelsin huomautus.*)

Poliittisesta vallankumouksesta hra Tkatšev suoriutuu yhtä helposti kuin taloudellisestakin. Venäjän kansa, hän kertoo, „protestoi lakkaamatta” orjuutta vastaan „uskonlahkojen... verojenmaksusta kieltäytymisen, rosvojoukkojen (saksalaiset työläiset voivat onnitella itseään, sillä tämän mukaisesti nylkyri-Hans¹ on saksalaisen sosialidemokratian isä)... murhapolttojen... mella-koiden muodossa... ja sen vuoksi Venäjän kansan voidaan sanoa olevan vaistomaisesti vallankumouksellisen”. Ja kaiken tämän vuoksi hra Tkatšev on varma siitä, että „on vain yhtäaikaisesti monilla paikkakunnilla herätettävä se kasaantunut suuttumuksen ja tyytymättömyyden tunne... joka aina kuohahtelee kansamme rinnassa”. Silloin „vallankumouksellisten voimien yhtyminen on tapahtuva jo *itsestään*, ja taistelun... täytyy päättyä kansan asialle otollisesti. Käytännön välttämättömyys, itsesuojeluvaisto” luovat silloin suorastaan itsestään „kiinteän ja katkeamattoman yhteyden protestoivien yhteisöjen välille”.

Helpompaa ja miellyttävämpää vallankumousta ei voida kuvitellakaan. On vain kolmella neljällä paikkakunnalla noustava samanaikaisesti kapinaan, niin sitten „vaistomainen vallankumouksellisuus”, „käytännön välttämättömyys”, „itsesuojeluvaisto” tekevät kaiken muun „jo itsestään”. On suorastaan käsit-tämätöntä, miksei vallankumousta, vaikka se on noin äärettömän helppo, ole jo aikoja sitten suoritettu, kansaa vapautettu ja Venä-jää muutettu sosialistiseksi mallimaaksi.

Todellisuudessa asiainlaita on vallan toisin. Venäjän kansa, joka on „vaistomaisesti vallankumouksellinen”, on tosin noussut lukemattomia kertoja hajanaisiin talonpoikaiskapinoihin *aatelis-toa* ja erinäisiä virkamiehiä vastaan, muttei *koskaan tsaaria vas-taan*, paitsi silloin, kun kansan johtoon on noussut *valetsaari* ja vaatinut itselleen valtaistuinta. Viimeinen suuri talonpoikaiskapina Katariina II aikana oli mahdollinen vain siksi, että Jemel-*jan* Pugatšev väitti olevansa hänen miehensä, Pietari III, jota vaimo ei muka ollutkaan murhannut, vaan joka oli ainoastaan syösty valtaistuimelta ja teljetty vankilaan, mistä hän kuitenkin pakeni. Päinvastoin, tsaari on venäläisen talonpojan maallinen jumala: hänen hätähuutonaan on „bog vysok, tsar daljok” jumala on korkealla, tsaari kaukana. Että talonpoikaisväestön suuret joukot on erittäinkin veropäivätyön lakkauttamisen jälkeen saatettu asemaan, joka yhä enemmän pakottaa niitä taisteluun myös hallitusta ja tsaaria vastaan, se on aivan epäilemätöntä; mutta satuja „vaistomaisesta vallankumouksellisuudesta” hra Tkatšev kertokoon kuitenkin jollekin toiselle.

Ja sitä paitsi, *vaikka* venäläisten talonpoikain laajat joukot olisivat vaistomaisesti jos kuinka vallankumouksellisia, *vaikka*

¹ — saksalaisen rosvon Johann Bücklerin liikanimi. *Toim.*

me kuvittelisimmekin, että vallankumouksia voidaan tehdä tilauksesta, kuten kukikasta karttuunia tai samovaareja, niin sittenkin kysyn: sopiiko kahtatoista vuotta vanhemman henkilön käsittää vallankumouksen kulku niin äärimmäisen lapsellisesti, kuin tässä nähdään? Ja ajatelkaas, tämä on kirjoitettu sen jälkeen, kun ensimmäinen tähän bakuninilaiseen tapaan valmisteltu vallankumous oli Espanjassa v. 1873 loistavasti epäonnistunut. Sielläkin noustiin kapinaan samanaikaisesti monella paikkakunnalla. Sielläkin luotettiin siihen, että käytännön välttämättömyys ja itsesuojeluvaisto jo itsestään luovat protestoivien yhteisöjen välille lujan ja katkeamattoman yhteyden. Entä miten kävi? Jokainen yhteisö, jokainen kaupunki puolusti vain itseään, keskinäisestä tuesta ei ollut puhettakaan, ja Pavia, jolla oli vain 3 000 miestä, kukisti kahdessa viikossa kaupungin toisensa jälkeen ja teki lopun koko tuosta anarkistisesta komeudesta (ks. kirjoitustani „Bakuninilaiset työssä”¹, jossa sitä kuvaillaan yksityiskohtaisesti).

Epäilemätöntä on, että Venäjä elää vallankumouksen aattoa. Raha-asiat ovat pahasti rappiolla. Veropuristin kieltäytyy toimimasta, entisten valtionvelkojen korkoja maksetaan uusien lainojen avulla, ja jokainen uusi laina kohtaa yhä suurempia vaikeuksia; rahaa voidaan saada enää vain rautateiden rakentamisen varjolla! Hallintoviranomaiset ovat kauan sitten rappeutuneet luitaan ja ytimiään myöten; virkamiehet elävät enemmän varkauksella, lahjustenotolla ja kiristyksellä kuin palkallaan. Koko maataloustuotanto — Venäjän tärkein tuotannonala — on saatettu v. 1861 lunastuksella täydelliseen epäjärjestykseen; suurmaanomistajilla ei ole tarpeeksi työvoimaa, verojen rasittamilla ja koronkiskurien ryöväämillä talonpojilla ei ole tarpeeksi maata; maataloustuotanto supistuu vuosi vuodelta. Tuo kaikki saadaan vaivoin ja vain näennäisesti pysymään pystyssä aasialaisen despotismin, sellaisen mielivallan avulla, jollaista meidän on Länessä mahdoton edes kuvitella. Se on despotismia, joka ei ainoastaan joudu päivä päivältä yhä huutavampaan ristiriitaan sivistyneiden luokkien ja varsinkin pääkaupungin nopeasti kasvavan porvariston katsantokantojen kanssa, vaan on itsekin mennyt nykyisen edustajansa muodossa sekaisin: tänään se tekee myönnetyksiä liberalismille ottaakseen ne huomenna säikähdyksissään takaisin ja horjuttaa siten itse yhä enemmän koko luottoaan. Pääkaupunkiin keskittyvien kansakunnan valistuneimpien kerrostien keskuudessa lujittuu lisäksi käsitys, että tällainen tilanne on sietämätön, että kumous on lähellä, mutta samalla syntyy myös illuusioita, että tuo kumous voidaan muka suunnata rauhalliseen perustuslaillisuuden uomaan. Tässä ovat yhtyneet

¹ Ks. *K. Marx ja F. Engels*, Teokset, XV osa, ss. 105—124. *Toim.*

vallankumouksen kaikki edellytykset; tätä vallankumousta, jonka alkavat pääkaupungin ylimmät luokat, ehkäpä itse hallituskin, talonpojat tulevat kehittämään edelleen ja viemään nopeasti ensimmäistä perustuslaillisuusvaihetta pitemmälle; tällä vallankumouksella tulee olemaan mitä suurin merkitys koko Euroopalle jo yksistään siksi, että se yhdellä iskulla tuhoaa koko eurooppalaisen taantumuksen viimeisen, tähän asti koskemattoman reservin. Tämä vallankumous on varmasti tulossa. Vain kaksi tapahumaa voisivat lykätä sitä pitemmäksi aikaa: onnistunut sota Turkkia tai Itävaltaa vastaan, mikä vaatii rahaa ja luotettavia liittolaisia, tahi... ennenaikainen kapinayritys, mikä ajaa omistavat luokat jälleen hallituksen syyliin.

*Kirjoitettu huhtikuussa 1875
Julkaistu „Volksstaatissa“ 1875
ja eri kirjasena 1875 ja 1894*

*Julkaistaan kirjaseen vertailemalla
tarkastetun sanomälehtieksin mukaan
Suomennos venäjänkielestä*